

Catalina Sureda Vallespir, Balears, 2 de febrer de 1997

La tímidesa del novel·lista

La mirada de Nicodemus té com a motiu principal les maquinacions que sorgeixen al voltant de la construcció de la cúpula de Sant Pere del Vaticà. A partir d'un assumpte aparentment tan poc sucós des del punt de vista literari, Vicent Usó (Vila-real, 1963) teixeix una història d'intrigues, traïcions, assassinats, confabulacions, suïcidis i suborns, en la qual es veuen involucrats des de criats i prostitutes anònims fins a cardenals i senyors poderosos, passant pel papa Pius IV i l'escultor, pintor, arquitecte i poeta Miquel Àngel Buonarroti. Ens situam a la Roma de 1564, amb un Miquel Àngel quasi norantí, que, encarrega des de fa desset anys de les obres de la basílica de Sant Pere, tem morir sense veure realitzats els seus projectes. Al costat dels partidaris del mític artista, hi ha tota una colla de gent poderosa (que ell anomena "voltors") que, al·legant la seva extremada vellesa, una suposada ineptitud en el disseny de la cúpula, irregularitats en la gestió del capital destinat a les obres, certes inclinacions homosexuals... pretenen desacreditar-lo i nomenar-ne un successor. Perquè no "hi ha cosa que més complaga la multitud que veure caure els seus mites més glorificats". Uns documents secrets que corren de mà en mà, que posen en evidència la falsedat d'aquestes afirmacions -i que, alhora, poden incidir en els acords finals d'un concili de Trento que dura massa- seran el mòbil per fer avançar la trama. El missatge no permet confusió: la importància de l'art en si és microscòpica dins una amalgama d'interessos múltiples. Perquè, al cap i a la fi, la finalitat última és ben lluny de l'afer artístic: l'objectiu final és controlar la política vaticana i, per tant, l'artista és un simple instrument en mans del poder. I Miquel Àngel entén la magnitud de la tragèdia. Per això, decebut de tot, aboca les darreres forces a donar cos a un dels temes que potser més l'obsediren: la representació de la *Pietat*. Una darrera versió, però, en la qual dominen les idees per damunt de les formes, la suggestió per damunt de l'evidència, gens emparentada, doncs, amb la bellesa formal de la *Pietat* de Sant Pere, que començà a esculpir als vint-i-tres anys. Estructuralment, l'obra es desmembra en deu capítols, cadascun dels quals és protagonitzat per un personatge diferent relacionat, d'una manera o d'una altra, amb Miquel Àngel. El novel·lista titula aquestes parts amb el nom de fonts de cada individu, per ventura perquè el lector en llegir Pius (el papa), Michelangelo (l'artista), Girolamo (el cardenal conspirador), Daniele (Volterra, conegut amb el malnom d'*Il Braghetone* perquè vestí els cossos que Miquel Àngel deixà nus al *Judici Final*, de la capella Sixtina)... es deixi dur per un clima de familiaritat que tanmateix no acaba de ser cert. I això és segurament perquè Vicent Usó és conscient d'un dels problemes amb què topa el creador de bona part de les novel·les, diguem-ne, històriques: tot i partir d'uns fets reals més o menys fiables, l'autor d'aquestes novel·les es veu amb l'obligació d'inventar tarannàs per a uns éssers llunyans en el temps, que la col·lectivitat ha assumit com a propis i dels quals molt sovint poca cosa es coneix excepte allò que els perpetuà. En el cas de Miquel Àngel, disposam, si més no, de cartes, biografies o testimonis d'autors contemporanis a l'artista, com les obres d'Holanda, Vasari i Condivi, publicades el 1548, 1550 i 1553, respectivament. I Vicent Usó ha estat fidelíssim a les fonts a l'hora de forjar la figura de Miquel Àngel, característica molt lloable tanmateix. Ara bé, crec que ha pecat d'excés de tímidesa, de manca de risc, car s'ha limitat a consignar trets del seu caràcter (tossuderia, capacitat de treball, mal geni, poca sociabilitat, esperit rebel...) universalment coneguts.

I la tasca del novel·lista és també la imaginació i la capacitat de fer creïble allò que conta, tant si les fonts li donen la raó com si l'contradiuen. I sobretot: aconseguir que

el lector es senti tan obsedit per la trama que deixi de qüestionar-se constantment si tal cosa o tal altra són consignades també en un manual d'història. I la profusió de protagonistes ha estat la solució escollida per Usó per fugir d'anàlisis psicològiques profundes i presentar els actors només a grans trets, amb l'única intenció que el resultat final sigui una obra intel·ligible i coherent. I no és que es tracti tampoc de personatges de cartó-pedra, sinó més aviat de figures arquetípiques, que representen qualitats massa contundents, paradigmàtiques en excés: un criat de fidelitat absoluta, un artista per al qual l'art acaba sent l'únic refugi, un assassí a sou d'origen humil que es venja d'una família poderosa, una prostituta sentimental que mor per amor, un criat ressentit de les humiliacions a què el sotmet el senyor i que se'n venja d'una manera funesta, un cardenal amb un desig tremend de poder...

I no vull dir amb això que *La mirada de Nicodemus* resulti una obra superficial, basada només en l'acaramullament d'accions irrefutables. Crec, en definitiva, que és un bon llibre, que compleix un requisit molt lloable: picar la curiositat del lector i suscitar-li preguntes (sobre la llibertat de l'art i de l'artista, per exemple) que, tanmateix, sempre queden sense resposta. Sortosament, sense resposta.

Crec, en definitiva, que és un bon llibre, que compleix un requisit molt lloable: picar la curiositat del lector i suscitar-li preguntes (sobre la llibertat de l'art i de l'artista, per exemple) que, tanmateix, sempre queden sense resposta. Sortosament, sense resposta